

ארה"ב וישראל – האומנם בעלות ברית?

עזרה זהר

במהלך המלחמה הגיע לאמריקה שליח של השירות החשאי הפולני שסיפר מה נעשה במחנות ההסגר הנאציים. רוזוולט יעץ לו לחזור למולדתו ולמסור את אהדתו. זמן קצר לפני מותו הספיק רוזוולט לספר על פגישתו עם אבן סעוד, מלך סעודיה, שאמר לו, "ללא הסכמת הערבים לא תקום מדינה יהודית", והפירוש המעשי לדברים הללו הוא, שלא תקום מדינה יהודית. לגישתו זו של הנשיא הנערץ, הייתה, כמובן השפעה. יחס של זלזול ודחייה אפיין את מחלקת המדינה וגם את מחליפו הנשיא טרומן. מזכיר המדינה מרשל, מי שהיה ראש המטות המשולבים במלחמה, אמר ש"הערבים ירדו מן ההרים וישמידו את היהודים – ואנו נקרא להצילם", לכן הוא התנגד להקמתה של מדינה יהודית. מאמצים גדולים השקיעו האמריקאים בניסיון לשכנע את ההנהגה הציונית בארץ ישראל לא להכריז על הקמת המדינה ב-14 במאי 1948. אף שטרומן הכיר במדינת ישראל מיד אחרי ההכרזה, הייתה זו הכרה דה-פקטו, וגם זאת משום שמנהיגי מפלגתו שכנעו אותו שלא צעד זה אין לו סיכוי לנצח בבחירות. הוא צירף לכך גם אמברגו נשק על המזרח התיכון, שפירושו פגיעה בישראל, מאחר שלערבים סיפקה בריטניה נשק. ארבעה חודשים אחרי שארה"ב הכירה בישראל, בעת שצה"ל היה נתון בקרבות קשים, הוגשה מטעמה הצעה למועצת הביטחון לוותר על הקמת המדינה היהודית ותחת זאת למסד בארץ ישראל שלטון נאמנות של האו"ם. בעיצומה של מלחמת העצמאות ניסה גיימס מקדונלד, השגריר האמריקאי בישראל, לעכב או למנוע מספר פעמים צעדים של צה"ל נגד הצבאות הערבים. שני המקרים הידועים מכולם היו הדרישה מבן-גוריון שלא לכתר את הצבא המצרי הנסוג בעזה והשנייה, חשובה יותר, מניעת הכיבוש של יהודה ושומרון – מה שזכה לכינוי "בכייה לדורות". עניין מיוחד יש לתגובה האמריקאית לפלישתו של אלוף יגאל אלון וגייסותיו לסיני בדצמבר 1948. כזכור הודיעו הבריטים, שאם צה"ל לא ייסוג מיד, תפתח

סוגיית "היחסים המיוחדים"

היחסים בין ישראל לארה"ב, הם הגורם החשוב ביותר המשפיע על מדינת ישראל ומדיניותה. מוקדשים להם יותר מחשבה ועיסוק מאשר ליחסים עם הארצות השכנות. יש עניין רב בהכרת היחסים הללו, ניתוחם והבנתם, ויש בכך אפשרות ללמוד על הצפוי בעתיד ובמידה מסוימת גם להסיק מהם על הצעדים הדרושים מצד ישראל לקידום האינטרסים שלה. באופן גס ניתן לחלק את יחסינו עם ארה"ב לשלוש תקופות:

- 1) מלפני הקמת המדינה ועד מלחמת ששת הימים.
- 2) מששת הימים ועד קריסתה של ברית המועצות.
- 3) מ-1990 ועד היום.

התקופה הראשונה מתחילה למעשה לפני הקמת המדינה, וכוללת את מלחמת העולם השנייה והמאבק להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל. במרבית תקופה זו, כיהן פרנקלין רוזוולט כנשיא ואחריו הרי טרומן. רוזוולט פתח את התקופה ערב מלחמת העולם השנייה באירופה, על-ידי סירוב לאפשר לאיטליה "ספיריט אופ סן לואיס" לעגון בנמל אמריקאי. הייתה זו, אניית פליטים יהודים מגרמניה והיא נאלצה לחזור לאירופה עם 1,200 נוסעיה שהופקרו לגורל שהנאצים הכינו להם. אחד הנימוקים הראשיים בוועידה הנאצית בינואר 1942 בוואנזה להחלטה להפעיל את ה"פתרון הסופי" הייתה ההכרה של הנאצים שהם חייבים לזנוח את המדיניות הקודמת כלפי יהודים, אשר הייתה מבוססת על הגירה, משום שאין ליהודים ממילא לאן להגר.

פרופ' עזרה זהר הוא חבר מערכת נתיב. עם ספריו נמנים בין היתר: *A Concubine in the Middle East* בהוצאת גפן (ובעברית: פילגש במזרח התיכון, הוצאת דביר, 1994) וכן *מה קורה פה*, בעריכתו, הוצאת מרכז אריאל, 2004.

זו ירדה מהפרק עם ניצחונות צה"ל ועם הירצחו של ברנדוט על ידי אנשי לח"י. מקובל לחשוב שתוכניתו של ברנדוט אושרה תחילה על-ידי ארצות הברית. לדעתו של נדב ספרן, היסטוריון מאוניברסיטת הרווארד, היו הערבים מוכנים בתקופה זו גם לחתום על הסכמי שלום. אך אז פורסמה ה"הצהרה התלת-מדינית" (Tripartite Declaration) של ארה"ב, בבריטניה וצרפת, שהן יתנגדו לכל שינוי גבולות במזרח התיכון בכוח. הצהרה זו מנעה למעשה אפשרות של הסכמי שלום ועודדה את המלחמות שהתחוללו אחר כך. פוסטר דאלס, מזכיר המדינה של אייזנהאואר, המשיך לדרוש ויתורים מישראל, כמו מסירת חלקים של הנגב למצרים.

באוקטובר 1956 פלשו צבאות ישראל לסיני וכבשוהו תוך פחות משבוע. זאת כתגובה על פעילותם הרצחנית של הפדאיונים ביישובים הקרובים לגבול סיני ועזה. מהלך זה התבצע על-פי הסכם סודי בין ישראל לבין צרפת ואנגליה שרצו להחזיר לעצמם את השליטה על תעלת סואץ שהולאמה על ידי נאצר.

צבא ואניות המעצמות האירופיות נתקעו בכניסה לתעלה. למרות שארה"ב הובילה את מועצת הביטחון של האו"ם בדרישה שהפולשים ייסוגו, הנסיגה לא בוצעה ושליט ברית המועצות הודיע שאם לא תתבצע בהקדם הוא ישלח מתנדבים לסיני. למרות שמזכיר המדינה פוסטר דאלס אמר שבריטניה, צרפת וישראל הם "כאבני ריחיים על צווארינו", ענה הנשיא אייזנהאואר שארצות הברית תגן על בעלות בריתה - צרפת ובריטניה. את ישראל הוא "שכח" ופרשה זו, הייתה הגורם המיידי שהביא לנסיגת ישראל מסיני, מבלי שהשיגה ערובות מן האו"ם למקרה של פעולות מצריות עתידית לישראל או חסימה של מיצרי טירן.

נראה אפוא בבירור שהיחסים של ישראל וארה"ב באותה תקופה לא היו ניווחים. ישראל הייתה בעיניהם מן מדינה מסוג ב' שספק אם תמשיך להתקיים לאורך זמן, שלא לדבר על כך שהיה לאמריקאים ספק אם יש מקום לקיום מדינה זו. כך, למשל, לא התקבלו ראשי מדינת ישראל בבית הלבן כאשר שהו באמריקה. הנשיא קנדי לא חשב שבן-גוריון ראוי להתקבל בבית הלבן. הוא פגש את בן-גוריון בביתו של אחד מחבריו בניו יורק.

הייתה זו תקופה של התגברות הלאומיות הפאן-ערבית. במצרים שלט נאצר והשפעת מדיניותו והשקפותיו זכו להד רב במדינות ערב. ארה"ב ניסתה להניא את נאצר מלהלאים את התעלה, אולם משזה סירב, קבלו האמריקנים את הדין. היא חיזרה אחרי נאצר וכתוצאה מכך עלתה יוקרתו. מעמדה של ארה"ב באזור היה בכי רע. בתחילת ואמצע שנות השישים נשלח נשק אמריקאי לארצות ערב שהיו מאוימות על ידי נאצר, ובמצב זה לא הייתה לנשיא קנדי ברירה והוא נאלץ למכור נשק הגנה (טילי הוק) לישראל. מה שהשיגה ישראל כתוצאה מתקיפתה את מצרים באוקטובר 1956 היה הצבת חיל משמר של האו"ם בתוך

בריטניה במלחמה נגד ישראל. הנשיא טרומן הזדרז להבריק לבן-גוריון דרישה בנוסח עוין להוציא מיד את החיילים הישראליים מסיני עד מאחורי קו הגבול. טרומן לא יזם שיחת טלפון, לא ניסה לברר מה קרה - הייתה זו רדיפה אחרי המצרים הנסוגים מישראל - אלא מיד הבריק הוראה תקיפה ממנה ניתן היה להסיק שארצות הברית לא תעבור על העניין לסדר היום. אפשר להוסיף דברים רבים על פרשה זו, אך השאלה המכרעת היא, מדוע לא שלח טרומן מברק למצרים כאשר צבאה פלש לישראל בכוונה גלויה ומוצהרת לחסל את מדינת היהודים שזה עתה קמה. היה זה המשך האנטישמיות האירופית-אמריקאית, לפיה אין ליהודים זכויות שוות לאלו של לא-יהודים. ייתכן כי עמידה תקיפה מצד ארצות הברית לפני ה-15 במאי 1948 הייתה יכולה למנוע את ההתקפה הערבית שגרמה למלחמת העצמאות. אין זה מפליא כלל שאליהו אילת, נציג הסוכנות בווינגטון ואחר כך השגריר הישראלי הראשון, כתב, ש"האיום האמיתי על המפעל הציוני ארב בדרגים הבכירים בממשל האמריקאי, שראו בהקמת מדינה יהודית, אפילו בחלק של ארץ ישראל, סכנה חמורה לאינטרסים אמריקאיים". בעניין זה ראוי לעמוד על עוד פרשה. בשנת 1922 החליט חבר הלאומים (La Société des Nations) שארץ ישראל כולה, ובודאי החלק שממערב לירדן, יהיו שייכים לעם היהודי. לבלתי יהודים היושבים בשטח הנידון תהינה זכויות פרט וזכויות דתיות בלבד, אך לא תהינה להם זכויות לאומיות כלשהן. למעשה, לו היה לארצות הברית רצון ממשי בהקמת מדינה יהודית - יכלה פשוט להסתמך על החלטת חבר הלאומים, אך רעיון כזה לא נידון כלל. בעניין ירושלים הייתה החלטת האו"ם על בינאום. אמנם ישראל וירדן שמו לאל החלטה זו על ידי שחילקו ביניהם את ירושלים, אך ויתור אמריקאי על בינאום העיר עלה למדינת ישראל בהסכמה לקלוט 100,000 פליטים ערביים.

כעדות לאווירה ששררה במחלקת המדינה ובאדמיניסטרציה של הנשיא טרומן, ראוי לצטט את מכתבו של גנרל ג'ורג' מרשל לנשיא טרומן ביום 27 מאי 1949: "לנוכח התנגדותה של ישראל לויתורים (פליטים), הנגב, פרוזדור לעזה ושמירת השטחים שכבשה), חשוב שארה"ב תבהיר בתוקף לישראל, שאם זו לא תקבל את העצות הידידותיות במטרה להביא לשלום כן במזרח התיכון - תצטרך ארה"ב לעיין מחדש בעמדתה כלפי ישראל. נוסף על העמדה השלילית כלפי ישראל, יכלול העיון מחדש דחיית הבקשה לאימון קצינים ועיכוב מלווה של 49 מיליון דולר". מכתב זה, הוא עדות חד-משמעית לרצון להביא להתפרקותה של ישראל על-ידי כך שיכריחו אותה לקבל פליטים בכמות גדולה, למסור חלקים של הנגב למצרים, לוותר על שטחים שכבשה ישראל מעבר להחלטת האו"ם וביתורה על-ידי פרוזדור לעזה.

באמצע מאי 1948 נשלח הרוזן השוודי פולקה ברנדוט כמתווך לארץ ישראל. הוא הביא אתו תוכנית ליישוב הסכסוך, על-פיה ירושלים והנגב יימסרו לערבים. תוכנית

מצרים לאורך גבולה עם ישראל. נוסף לכך התחייבה וושינגטון כי ארה"ב ובנות בריתה באירופה יגיבו תגובה צבאית במקרה של סגירת מיצרי טירן.

ממלחמת ששת הימים ואילך

כאשר הכניס נאצר צבא מצרי לסיני באמצע מאי 1967 והודיע על סגירת מיצרי טירן, פנתה ישראל לארה"ב וביקשה את מימוש ההבטחה. אופייני ליחסה של ארה"ב לישראל – מחלקת המדינה הודיעה שאין בידה מסמך כזה והיה צורך להביאו מירושלים. הנשיא האמריקני הודיע כעבור ימים ספורים שבהיעדר נכונות להשתתף מצד מדינות אירופה, תוכנית זו לא תוכל לצאת לפועל. הוצעו כל מיני הצעות לטיפול דיפלומטי במצב, אך לבסוף נאמר לישראל, כי אם תצא למלחמה – תהיה לבדה. גם אחרי שנאצר דרש להוציא את פקחי האו"ם ואו-טאנט הסכים לכך, לא באה כל תגובה משמעותית מושינגטון להפריה בוטה זו של החלטת האו"ם. באקורד צורמני ובלתי ידיוותי זה החלה מלחמת ששת הימים. תקרית חמורה נוספת אירעה בעת המלחמה. בוקר אחד הבחין סיור אווירי באניית מלחמה לא רחוק מחופי סיני ליד אל-עריש. סיורים רבים בדקו את העניין ודיווחו שאין דגל אמריקאי. או אז זוהתה הספינה כמצרית והיא הופצצה על-ידי חיל האוויר הישראלי שגרם לאבידות כבדות בקרב צוות האנייה. ההפצצה הופסקה מיד אחרי שהתגלתה הטעות. האמריקאים רגזו מאד, ודרשו מישראל פיצויים שלבסוף גם שולמו. הקושי ביישוב הסכסוך היה גישה של ארה"ב שסירבה לקבל את עמדת ישראל כי האנייה הופצצה בטעות. תקרית זאת ואחריתה ראוי להשוות להפצצה בטעות של אניית מלחמה אמריקאית במימי עיראק על-ידי מטוס עיראקי, בתקופה שארה"ב תמכה תמיכה משמעותית בעיראק. במקרה זה נשלחה מייד ועדה אמריקאית שישבה יחד עם קצינים עיראקים כדי למצוא דרך להבטיח שאירוע כזה לא יקרה שוב. הבדל זה בגישה – לגבי ישראל מול עיראק – מעיד על יחסה השונה של ארה"ב לשתי מדינות אלה.

אחרי שישה ימים נראה כל המזרח התיכון אחרת – ועמו גם יחסי אמריקה-ישראל. תוצאות המלחמה היו מכה קשה ואולי היסטורית לברית המועצות. תוצאות המלחמה חיסלו את החלומות הפאן-ערביים של נאצר וגילו לעיני כל את כישלון המדיניות האמריקאית באזור. מעמדה של ברית המועצות בעולם השלישי צנח עמוקות, כאשר העולם ראה שתוך ימים מועטים עולה באש הנשק היקר שברית המועצות שיגרה לערבים. מכירות הנשק הסובייטי בעולם השלישי לא התאושו מהמכה, תושבי ברית המועצות באירופה ראו כי מה שנחסך מהם במזון, דיור ולבוש לאורך שנים, עלה באש תוך שישה ימים במדבריות המזרח התיכון, ויש מקום לחשוב שראשיתו של המהלך לפירוקה של ברית המועצות אכן החל בעקבות מלחמת ששת הימים. מאליו מובן

שתוצאות המלחמה נתנו את אותותיהם גם בושינגטון. היה זה הניצחון הישראלי שבלם ולמעשה חיסל את שאיפותיו של נאצר וזיכה את האמריקאים במעמד בכורה. הרווח הראשון של ישראל היה "מפת הפנטגון" שהוגשה לנשיא ג'ונסון בקיץ 1967, שבוע לפני הדיון במועצת הביטחון בעניין גבולות עתידיים במזרח התיכון. המפה הוכנה במטכ"ל האמריקאי לפי בקשתו של הנשיא ג'ונסון שביקש לדעת איזה שטחים מאלה שנכבשו במלחמת ששת הימים חייבים להישאר בידיה, כדי להבטיח את יכולתה להגן על עצמה. המפה אושרה על-ידי הנשיא ג'ונסון. מפה זו, שימשה בסיס להחלטה 242 של מועצת הביטחון של האו"ם שקבעה שאין חוזרים לגבולות הקו הירוק "אלא לגבולות מוסכמים וברי-הגנה". זה היה ההישג השני של ישראל במועצת הביטחון. תת-מזכיר המדינה האמריקאי, יוג'ין רוסטאו, שהיה מעורב מאד בניסוח החלטה 242, אישר במאמר שכתב בשנת 1991 שהכוונה בהחלטה היא לחלק מן הגבולות ולא לכולם, כפי שהערבים ניסו לפרש את החלטה.¹

המלחמה הקרה הלכה והתלקחה ובארה"ב הגיעו למסקנה שאפשר לעשות שימוש רב יותר בישראל למטרה זו. עוד לפני מלחמת ששת הימים זכתה ישראל מידי הנשיא קנדי ל-48 מטוסי סקיהוק ו-250 טנקים. קל וחומר אחרי המלחמה. לוי אשכול, ראש ממשלת ישראל, הוזמן בשנת 1968 אל חוותו של הנשיא האמריקאי ג'ונסון ושם הוסכם, בין היתר, על עסקות נשק חדשות עם ישראל. משלוחי הנשק מארה"ב לישראל גדלו והתעצמו הן מבחינת הכמות והן מבחינת הסוג. גם שיתוף הפעולה המודיעיני הועלה בדרגה וכן רמת שיתוף פעולה בפיתוח אמל"ח. עם זאת, גדל במהרה תהליך של ייצור עצמי של אמל"ח מתקדם בישראל. כאמור מלחמת ששת הימים הבהירה לאמריקאים שישראל שוב אינה גרורה שיש להגן עליה. נוסף לנשק שהוזרם לישראל הוחלט גם על עלייה בדרגה של שיתוף הפעולה המודיעיני. מן הראוי להוסיף שחברי הקונגרס ומרבית הנשיאים, ראו את ישראל כמתואר לעיל, אך מחלקת המדינה הייתה רוב הזמן מוקד אנטי-ישראלי עד זמננו אנו.

ישראל זכתה בשנים האחרונות לתמיכה נדיבה מושינגטון, הן בנשק והן בתחום הכלכלי. זה אפשר לה התחזקות פנימית ופיתוח כלכלי והיא הוגדרה כמדינה

1. לפרטים על ההחלטה והפרשנות הנלווית לה, ראו המאמרים הבאים בתיב:
א. אריה סתינ, "מיתוס הסיוע האמריקני, או: דוקטרינת האסקופה הנדרסת", תיב, גיליון 15, יולי 1990, ע' 5.
ב. שמואל כץ, "יחסי ישראל-ארה"ב: בנימוס אך בנחישות", תיב, גיליון 51, יולי 1996, ע' 86.
ג. מדלן אולברייט, "ישראל איננה עוד אינטרס בלעדי של ארה"ב במזה"ת", תיב, גיליון 63, ספט' 1998, ע' 6.
ד. עזרה זהר, "ביל קלינטון: 'יהידי הגדול ביותר בבית הלבן'", תיב, גיליון 79, מרץ 2001, ע' 32.
ה. ארווינג קט, "הנפט ומדיניותה של ארה"ב כלפי ישראל", תיב, גיליון 79, מרץ 2001, ע' 45.
ו. מסמך: "מפת הפנטגון לגבולות בני-הגנה לישראל", תיב, גיליון 54, ינואר 1997, ע' 180.

ב-6 באוקטובר 1973 תקפו סוריה ומצרים, במתואם, את ישראל בהפתעה מלאה. יש יסוד להניח שקיסניגר, מזכיר המדינה האמריקאי, ידע על כך כמה ימים לפני כן, אך לא הודיע לישראל. עם זאת, יום אחד לפני פרוץ המלחמה הוא הזהיר את גולדה להימנע ממכת מנע. הוא מנע את תקיפת בסיסי מצרים על ידי חיל האוויר, צעד שעשוי היה אולי למנוע את המלחמה. ישראל פנתה לארה"ב בבקשה לקבל נשק שיחליף את מחסני התחמושת שרוקנו במלחמה. המשלוח עוכב במשך שבועיים, למרות שהסובייטים שלחו נשק למצרים החל מן היום הראשון למלחמה. אף שישאל הצליחה בסילוק הפולשים משטחה ונחלה ניצחון, נותרה הארמיה השלישית המצרית מוקפת על ידי צה"ל וחיסולה היה ודאי. אולם, האמריקאים דרשו כי תמורת הנשק ששלחו, תורשה העברת מזון ומים לארמיה הנצורה ויאפשרו לחייליה לצאת מהמצור הישראלי עם נשקם, כדי להראות לערבים שארה"ב אינה מתכוונת לתמוך יותר מדי בישראל, וניצחונה של ישראל יישאר מוגבל. ואלה דברי משה דיין בראיון לניו יורק טיימס:

כדי לחזק את מעמדה אצל הערבים, הציגה לנו ארצות הברית אולטימטום שעל-פיו נמצא את עצמנו בסכסוך עם ארצות הברית, אם לא נאפשר לארמיה השלישית לקבל מים ומזון. ארצות הברית מנעה מאתנו את פירות הניצחון.

פירושו של דבר שארה"ב הייתה מוכנה להשתמש בניצחון ישראל לביסוס מעמדה במצרים. אחרי שביתת הנשק כאשר החל משא ומתן על הסכם וגבולות, איימה ארה"ב על ישראל ב"הערכה מחדש", והפסקת משלוחי הנשק בפעם המי יודע כמה. בנובמבר 1976 נבחר ג'ימי קרטר לנשיא. הוא חשש מחידוש אמברגו הנפט ולחץ על ישראל בכל דרך אפשרית לסגת לגבולות שלפני 1967. הוא הרחיק לכת עד כדי כך שאמר, ש"ערב הסעודית היא ידידתנו הקרובה ביותר", למרות שב-90 אחוזים מן ההצבעות באו"ם הצביעה סעודיה נגד ארצות הברית. במשא ומתן על סיני בקמפ דייוויד, הוסכם על שלום עם מצרים תמורת נסיגת ישראל מכל סיני וזאת תוך תמיכה מתמדת של קרטר בעמדות המצריות. אחרי שנחתם השלום אמר סאדאת: "מנחם המסכן. אני קבלתי את כל סיני ואת הנפט, ומה קיבל מנחם, פיסת נייר".

בתקופה זו - בין מלחמת ששת הימים עד קריסתה של ברית המועצות - לא חלה סטייה מהמדיניות של ארה"ב במזרח התיכון. מצד אחד, היה ברור שהבעיה היא שחייבים לנצח במלחמה הקרה ומצד שני, חזרו שוב ושוב על הרצון לפייס את הערבים ולהקים מבנים ארגוניים המבוססים על הערבים שציפו מהם להגן על האינטרסים האמריקאיים באזור. ניסיונות אלה, שהיו תדיר מלווים במשלוח נשק אמריקאי, נכשלו (למשל ברית בגדד או התמיכה הכספית

בעלת יכולת צבאית לעמוד נגד קואליציה של כל הארצות הערביות הסובבות אותה. בהקשר זה הייתה חשיבות רבה ל-50 הפנטומים שגיונסון הבטיח בזמנו לאשכול. אף-על-פי שיותר ויותר אמל"ח יוצר בישראל, הפך הנשק האמריקאי לנשק בסיסי בצידו של צה"ל, ובכך החליף את הנשק הצרפתי מלפני 1967. ואולם כמעט כל הנשיאים, כולל פורד, ניקסון, רייגן ואחרים, הגיבו על הבדלי דעות או אי-הסכמות בין ארה"ב לישראל, על ידי השעיית משלוח מטוסים. אחרי שהובטחו לישראל 50 מטוסי פנטום למסירה במשך מספר שנים, הושעה משלוח של ארבעה או שישה מטוסים, נגרמו קשיים והאווירה בין המדינות הועכרה. היו גם מספר אי-הבנות, כמו במקרה שאחרי פיצוץ אוטובוס של תלמידים על-ידי מחבלים שבאו מירדן, וישראל התכוונה להגיב. אז פנה הנשיא ג'ונסון וביקש מישראל להבליג, כי "פעולה כזאת עלולה להשפיע באופן הרסני ביותר... על עתיד מעמדנו". הכוונה, כמובן, למעמדה של ארצות הברית. בעתיד נפגוש עוד מספר פעמים גישה זו, הדורשת מישראל להימנע ממה שנראה בעינייה כפעולה חשובה לביטחונה, לטובת יתרוונותיה, המדומים או המציאותיים, של ארה"ב. כאשר עמדה ישראל לתקוף מחנה של אש"ף בבקעת הירדן, הצליחו המנהיגים הפלשתינאים לברוח. לאחר זמן התברר, שהמודיעין הירדני קיבל התראה מה-CIA, זאת, על-פי מידע שהמודיעין האמריקני קיבל מידי ישראל.

בינתיים הלכה וגברה מלחמת ההתשה בין ישראל למצרים סביב תעלת סואץ. הרוסים ציידו את המצרים בטילי קרקע-אוויר מסוג סאם, בעלי טווח של 30 ק"מ. ישראל הכריחה את המצרים לא להתקדם מעבר ל-15 ק"מ מתעלת סואץ. למרות האבידות ולמרות שארה"ב השעתה משלוח מטוסים שכבר הובטחו, המשיכה ישראל במלחמה זו. ארה"ב הכריחה את ישראל, בחודש אוגוסט 1970, לחתום על הפסקת אש עם מצרים, על-פיה שני הצדדים התחייבו שלא להזיז נשק, כולל טילים, ממקומם.

עוד באותו לילה הזיזו המצרים, בחוצפה גלויה, מספר רב של טילים מזרחה. ארה"ב, שערבה להסכם הפסקת האש, התעלמה וטענה שתלונת ישראל לגבי ההפרה מצרית אינה נכונה. הפלישה המצרית לסיני בשנת 1973 לא הייתה יכולה להתאפשר אלמלא היו טילי סאם מצריים מוצבים לגדות התעלה וחיפו על 30 ק"מ הראשונים של הפלישה המצרית בסיני ממול תעלת סואץ.

למרות שארצות הברית הובילה לקבלת החלטה 242, היא קיימה לחץ מתמיד וכבד על ישראל בדרישה להשיגה מהשטחים שנכבשו במלחמת 1967. בדצמבר 1969 התפרסמה תוכניתו של ויליאם רוג'רס, מזכיר המדינה האמריקאי, על-פיה הייתה ישראל צריכה לסגת לגבולות שלפני מלחמת 1967 וזאת לא תמורת שלום, אלא תמורת הסכם מעורפל על אי-התקפה. נאצר דחה אותו, הקונגרס התנגד ולבסוף שלח ניקסון, הנשיא דאז, שליח אל גולדה ואמר לה, שהוא לא ילחץ על ישראל לקבל את ההסכם.

טילי "פטריוט", שלא חיסלו ולו טיל אחד. כמו כן הובטח לישראל, ששליש מן הגיחות של חיל האוויר האמריקאי הפועל במערב עיראק משמיד מדי יום ביומו מספר משגרים. לבסוף התברר שלא הושמד אף משגר והגיחות למערב עיראק לא מנו אלא שלושה אחוזים מכלל הגיחות ולא שלושים, כמובטח.

"נושאת מטוסים הקרויה ישראל – טבעה"²

עת הקדנציה של ג'רג' בוש (האב) החל תהליך פירוקה של ברית המועצות. ארה"ב לא נזקקה יותר לישראל לשם בלימתה של ברית המועצות. מדיניותה של ארה"ב התבססה בעיקר על אינטרסים כלכליים. כמויות גדולות של נשק אמריקאי נמכרו למדינות ערב, לסעודיה בסך של 25 מיליארד דולר ובסך של 15 מיליארד נוספים למדינות ערביות שכנות לישראל. בקואליציה במלחמה נגד עיראק "השתתפו" גם מצרים וסוריה. סוריה לא עשתה דבר במופגן והמצרים עזרו קצת בפניו עיראק מכווית. בתמורה הבטיח הנשיא בוש לערבים להוריד את ישראל מרמת הגולן, לסילוקה מישראל ולניתוק ירושלים העתיקה מישראל. הוא דרש מישראל לא להקים התנחלויות חדשות ולהפסיק את הבנייה באלו הקיימות. בוש ומזכיר המדינה שלו, בייקר, זימנו ועידת שלום אזורית במדריד באוקטובר 1991, שמטרתה הייתה להפעיל לחץ על ישראל. שם הוחלט על "שטחים תמורת שלום".

כאשר ביל קלינטון נבחר לנשיא ב-1992, הוא הבהיר כי בכוונתו להכתיב, יותר מאשר לתווך. בלחצו הכבד של קלינטון לחצו רבין וערפאת ידיים על מדשאת הבית הלבן. הסכמי אוסלו נכנסו לתוקפם. על-פי ההסכם היה ברור שבחבלי יש"ע תקום במוקדם או במאוחר מדינה פלשתינית. פניית הקונגרס להעביר את השגרירות האמריקאית מתל אביב לירושלים נדחתה, כמו הפניות הקודמות, ואפילו "ירושלים הקטנה" (היהודית עוד לפני מלחמת 1967) לא הוכרה כחלק ממדינת ישראל. בדצמבר 1988 נאם ערפאת. דבריו המעורפלים פורשו כאילו קיבל את תנאי ארה"ב לחידוש הדיאלוג עם אש"ף והם אכן חודשו במרץ 1989, בהנחיתו של הנשיא בוש (האב), שדרש שישראל תקיים משא ומתן עם אש"ף. במאי 1998 ביקרה הילארי קלינטון ביש"ע והתבטאה בזכות הקמתה של מדינה פלשתינית. בסוף 1998 ביקר הנשיא קלינטון באספה של הרשות הפלשתינית שביטלה, כביכול, את האמנה הפלשתינית. הניו יורק טיימס ראה בכך הכרה אמריקאית דה-פקטו במדינה פלשתינית.

2. מטבע לשון שהילכה במחלקת המדינה בוויינגטון לאחר התפרקותה של בריה"מ. זאת לציון העובדה שעם קץ המלחמה הקרה, תם מעמדה המיוחד של ישראל במזרח התיכון.

הממושכת בחימוש העיראקי או Twin Pillars). אך הפחד בפני אמברגו הנפט החזיר את המטוטלת למקום בו הייתה תחילה. נראה שהאמריקאים לא נתנו את דעתם כי האמברגו היה אפשרי רק בתקופה של מחסור בנפט, ששרר בתחילת שנות השבעים וששוק הנפט הפך מהר מאוד לשוק קונים ולא היה סיכוי לאמברגו נפט חדש.

בתקופה זו, במיוחד בתקופת שלטונו של רונלד רייגן, הפך הקשר עם ישראל לחלק מן המלחמה הקרה לרשמי. 179 גנרלים בדימוס דרשו זאת והנשיא רייגן נאות, אך ראוי לציין שגם בתקופת רייגן השעה ממשל ארה"ב מספר פעמים משלוח מטוסים שהובטחו. ב-1981 הפציצה והשמידה ישראל את הכור הגרעיני של עיראק "תמוז" (אוסירק). לא ייאמן אך ארה"ב גינתה את ישראל בחריפות ואף השעתה משלוח מטוסי פנטום. זה מקרה קלאסי שישראל הגנה על אינטרסים של ארה"ב וכתגובה זכתה לגינוי והשעיית משלוח של ארבעה מטוסי פנטום. כזכור, פעולה זו של ישראל זכתה כעבור זמן להערכה ותמיכה כללית.

למלא כוחו של צה"ל, הייתה ארה"ב נאלצת עתה להציב מספר גדול של חיילים וציוד באזור. בשנת 1987 הפכה ישראל להיות "בעל ברית בכיר שמחוץ לנאט"ו". רייגן היה אפוא הנשיא האמריקאי הראשון שכינה את ישראל "בעל ברית". בספטמבר 1982 ניתן פומבי לתוכנית רייגן למזרח התיכון, על-פיה יש להקפיא את ההתנחלויות ולהעניק לפלשתינים שלטון עצמי, אך לא מדינה. עם זאת הבטיחה ארה"ב לסעודיה להחזיר את ישראל לגבולות 1967, תמורת הזכות שהוענקה לה מידי סעודיה להציל אותה מפלישה עיראקית. גם באזור התעלה הייתה ארה"ב מוכנה למסמס את הניצחון הישראלי תמורת שיפור יחסיה עם מצרים. קרטל סמך את ידו על מסמך מכון ברוקינגס על-פיו הייתה ישראל צריכה לחזור לגבולות 1967. **קרטל אף הרחיק לכת ואמר, שהוא תומך ב"בית לאומי" לפלשתינים.**

עם היבחרו של ג'ורג' בוש ב-1988 לנשיא, הייתה תמונת המצב שונה. ברית המועצות התפרקה, אמריקה הפכה למדינת העל היחידה. אולם התברר שזו אינה ברכה בלבד, סין החלה נושבת בעורפה ומדינות שונות, כגון צפון קוריא, איראן ואחרות דרשו לעצמם זכויות שיתכן והיו נמנעות מהן בתקופת המלחמה הקרה. מדיניותה המעוותת של ארה"ב כלפי עיראק (תמיכה גלויה וחלקה אף בסתר) הביאה בסופו של דבר את עיראק לפלוש לכווית. ארה"ב הקימה קואליציה לשחרורה של כוויית וכללה בה את סוריה ומצרים, אך אל ישראל לא פנו, ולא עוד אלא, שדרשו ממנה בתוקף, שלא להגיב על 39 טילי הסקאד שעיראק שיגרה אליה ושפגעו בה. ישראל קיבלה מארה"ב מספר

“מגדלי התאומים” ושובה של האופציה הערבית

בשנת 2000 נבחר ג'ורג' וו. בוש (הבן) לנשיא. במצעו נקט בעמדה תקיפה נגד הטרור המתפשט בעולם. שנה אחרי היבחרו ערכה תנועת הטרור אל-קאעידה התקפה על מרכז הסחר בניו-יורק, גרמה להרס מבני התאומים ולהרג של 3,000 איש. הנשיא הכריז על מלחמה “כלל עולמית” בארגוני הטרור. צבא ארה”ב תקף את הטליבאן באפגניסטן ואת עיראק.

אף שאש”ף לא היה שותף להתקפה על בנייני התאומים, הרי בתוקף היותו ארגון טרור הוא היה, כמובן, מועמד להיות חלק מארגוני הטרור שיותקפו. אולם, זה לא קרה. הסתבר, שלהוציא את המלחמה באפגניסטן ובעיראק, לא הייתה ארה”ב מוכנה לתרגם את הנוקשות שעליה הכריז הנשיא בוש לעשייה בשטח. במיוחד היה דבר זה נכון לגבי המזרח התיכון ומדינת ישראל, כאן היה עניין לנשיא בוש להראות למדינות ערב, ובמיוחד למדינות בעלות הרוב הסוני הנתפס משום מה כ”מתון”, שאין הוא נלחם בערבים. התוצאה הייתה בעלת השפעה ברורה על הנעשה במה שקרוי “תהליך השלום” בארץ ישראל. בוש דרש שהתהליך יתקיים בהתאם ל”מפת הדרכים”. שדרשה – בין היתר – הפסקת מעשי הטרור לפני הדיונים על פרטי תהליך השלום. זה היה קו סביר, לפחות להלכה. בהדרגה ויתרה ארה”ב יותר ויותר על דרישתה להפסקת הטרור כתנאי לקידום התהליך המדיני, לעומת זאת הלכה והתגבשה ההסכמה לכינונה של מדינה פלשתינית. בשלב ראשון החלו דיבורים על מדינה ללא גבולות, בעלת נשיא וראש ממשלה ומשמר נשיאותי וסממנים ותכנים נוספים של מדינה, אף-על-פי שהטרור לא הופסק. הערבים המשיכו לנקוט בשיטה בה נהגו תמיד: כאשר בשנות השבעים האשימו את פת”ח שהוא עוסק בטרור, מיד קם ארגון “ספטמבר השחור” והוא זה שעסק בטרור ולא הפת”ח. כפי שארצות הברית נהגה מיום הקמתה של מדינת ישראל ועוד קודם, היא דרשה שעול הוויתורים ייפול ברובו הגדול ואפילו כולו על ישראל. זה המצב גם כיום, כאשר אש”ף אינו עוסק בטרור, אבל החמא”ס, כן. את המשא ומתן עם ישראל מנהלים אנשים מכובדים בחליפות ומשמר כבוד ואולם מי ששולט באמת, הם הארגונים הטרוריסטים, ששמים ללעג את המשא ומתן, אותו משא ומתן שנראה בעיני האמריקאים כלגיטימי ושבגיניו ארה”ב מצפה מאתנו לשורה נוספת של ויתורים. לפנינו ניצבת השאלה, מהו המניע האמיתי של המדיניות האמריקאית כלפי האזור וכלפי ישראל בתוכו? אין ספק שבתקופה הראשונה מהשלוש שמנינו לעיל, הייתה מדיניותה של ארה”ב כלפי “כמה מאות אלפי יהודים על החוף המזרחי של הים התיכון” – שלילית. היא לא רצתה בקיומה של מדינת ישראל והייתה מעדיפה שלא תקום, כפי שכתב אז אליהו אילת, שהאיום על המפעל הציוני אורב בדרגים

הבכירים של הממשל האמריקאי, שראו בהקמת מדינה יהודית סכנה חמורה לאינטרסים האמריקאיים. כך טרונון, שלא רצה בהכרזה ובהכרה על מדינת ישראל, עד ששוכנע שזהו צעד הכרחי אם רצונו לחזור ולהיבחר. ובמיוחד זמן כה קצר אחרי השואה כשהציבור האמריקאי תמך בהקמתה של מדינה יהודית. היחס בממשל השתנה אחרי מלחמת ששת הימים – כאשר הממשל נוכח לדעת שהיהודים יודעים “להחזיק רובה”, ולא יזדקקו לאמריקאים שיבואו להצילם. אולם גם אז ועד היום, המדיניות האמריקאית היא דו-ערכית: מצד אחד ישראל היא בעלת ברית במאבק נגד ברית המועצות ומצד שני ורק במעלה השנייה היא בת ברית במלחמה בטרור. כל זה לא מנע את גזילת פירות הניצחון הישראלי למען אינטרסים אמריקאיים אחרים אז וגם היום, נותרה המדיניות דו-ערכית. כלומר, מצד אחד תמיכה בישראל בסיוע של נשק ושיתוף פעולה בפיתוח אמל”ח ומודיעין, ומצד שני תמיכה בדרישות של המדינות הערביות הסוניות ובעיקר בדרישתם לקיצוץ שטחה וכווה של ישראל, מה שמוגדר בדרך כלל כ”אינטרסי נפט”. מדיניות דו-ערכית היא בדרך כלל תוצאה של שני מוקדי כוח. בעצם גם בווינגטון קיים מצב זה, כאשר מחלקת המדינה היא הציר האנטי-ישראלי והקונגרס הוא הציר הפרו-ישראלי. ארצות הברית מצאה דרך להפריד את השותפות הצבאית עם ישראל משותפיה הערבים על ידי הטיפול בכל אחד מהם באמצעות מבני פיקוד שונים (גולד, נייר עמדה ע’ 4). אנשי ממשל וגנרלים התומכים בקשרים עם ישראל אומרים חוזר ואומר, שישראל עושה למען האינטרסים האמריקאיים במזרח התיכון. ד”ר פטריק הרדואין, פקיד גבוהה בנאט”ו אמר: “העליות והירידות של הסכסוך הישראלי ערבי, אינן צריכות להפחית את שיתוף הפעולה של ישראל עם נאט”ו”. (גולד ע’ 5). במילים אחרות שיתוף הפעולה של האמריקאים עם ישראל קיים רק לגבי הנושאים המעניינים את ארה”ב ואינו נוגע לבעיות הקיום היסודיות של ישראל. הנשיא רייגן היה הראשון שכינה את ישראל, “נכס אסטרטגי”. לאחר מכן, בשנת 1981 נחתם ההסכם הראשון בין ארה”ב וישראל (MOU). הסכם זה הושעה אחרי כן “בשל הבדלי דעה פוליטיים” שפירושם, דרישתה של ארה”ב מישראל לסגת מיש”ע ולחדול מהקמת התנחלויות, כפי נדרש בהתייחסות של הנשיא רייגן שפורסמה בסתיו 1982. מכאן שאין לזלזל באינטרסים שבארה”ב סבורים כי עיקרם נובע מאינטרסים הקשורים בנפט. הדוקטרינה של בוש שניתן לכוונה “נוקשות ללא-נוקשות” במלחמה בטרור והשגיאות שלו בעיראק, סיבכו עוד יותר את המצב. המסקנה היא שארה”ב תמכה בישראל בעיקר להשגת האינטרסים האמריקאיים שמחוץ לנושא גבולותיה של מדינת ישראל. תחום זה, מבטא אינטרסים ישראלים ממדרגה ראשונה ואולי עיקרית, לא זכה לתמיכה אמריקאית. קו זה בולט גם, כפי שראינו לעיל, בקשרים הצבאיים. ארה”ב לא היססה לגזול מישראל את פירות הניצחון במספר מקרים

- גזילת פירות הניצחון: גירוש גיסותיו של יגאל אלון מסיני במלחמת העצמאות, ללא כל סיבה סבירה, איסור על ישראל בשנת 1948 לכתר את הצבא המצרי בעזה וחמור יותר, מניעת כיבוש יהודה ושומרון במלחמת העצמאות; גירוש ישראל מסיני במבצע סיני בשנת 1956; איסור אולטימטיבי להשמיד או רק לעצור לזמן קצר את הארמיה המצרית השלישית בשנת 1973; עיכוב משלוח נשק במשך שבועיים במלחמת יום כיפור, 1973.
- התעלמות בשנת 1970 מהזת טילי סאם שבידי מצרים לגדות תעלת סואץ, אחרי שהתחייבה קודם לכן לערוב לקיום תנאי הפסקת האש – היו תנאי להתקפה המצרית בשנת 1973.

(2) סיוע צבאי:

בשנים הראשונות (תקופת היחסים הראשונה), בתקופה בה הסיוע היה דרוש ביותר, היה הסיוע מועט ביותר. באותה תקופה היה חלקו של הסיוע של יהודי ארה"ב בעל משמעות רבה. בהדרגה עלה סכום כספי הסיוע, אולם ארה"ב השתמשה בו כדי להכריח את ישראל לווייתורים ולהכוננת המדיניות שלה. יתר על כן, הסיוע, שכלל בעיקר משלוח כלי נשק, עוכב לעיתים קרובות כביטוי להתנגדות לצעד זה או אחר שעשתה ישראל. לדוגמה: אחרי הפצצת הכור האטומי העיראקי הושעה כאמור לעיל משלוח של ארבעה מטוסי פנטום ואחרי שהופצץ מטה אש"ף בטוניס – הושעה משלוחם של עוד שני מטוסים. הענשה פומבית זו על-ידי ארה"ב הביאה להשפלתה של ישראל. כאמור, התמיכה הכספית של ארה"ב בישראל הייתה נכבדת, אולם ממה שנמסר לעיתונות ניתן היה להסיק שארה"ב נותנת לישראל וישראל אינה משיבה לה דבר. הערכה זו, שהתקשורת בנתה אותה, במידה רבה לפי נתונים שנמסרו על ידי ממשל ארה"ב, אינה נכונה. ישראל נתנה לארה"ב הרבה מאד ובתחומים רבים, החל מהעברת נשק שלל רוסי: שני דגמים של מיגים, הראדאר, טנקים ונשק רב אחר מסוגים שונים, כל זה חסך לארה"ב מיליארדי דולרים שהייתה מחויבת להשקיע במחקר, אלמלא קיבלה מישראל תשורה זו. מי שרואה את רשימת האמל"ח שפותח בישראל ושאררה"ב עשתה בו שימוש בעיראק, מוצא את עצמו מתפעל. כל זה עוד, בטרם הזכרנו את המודיעין שנאסף מברית המועצות, מהמזרח התיכון ומאזורים אחרים, שישראל מסרה לארה"ב. הגנרל ג'ורג' קיגן, בזמנו, מפקד המודיעין של חיל האוויר האמריקאי אמר בשנת 1986, ש"גם אם היו לארה"ב חמש סוכנויות ביון כמו ה-CIA, היא לא הייתה יכולה לקבל מהן את המודיעין האיכותי שקיבלה מישראל. יכולתו של חיל האוויר בפרט ושל הצבא האמריקאי בכלל, להגן על עמדותיו, חייבת יותר למודיעין הישראלי מאשר לכל מקור מידע אחר". קשה מאד לכמת את הסכומים שכל ארץ

במלחמות ודרשה מישראל שוב ושוב לא להכות בעוצמה בארגוני הטרור למיניהם, אף כי מה שעמד נגד ישראל היה חיסול הטרור.

בסופו של דבר עומדת שאלת הרווח של ישראל בקשרים ההדוקים עם ארה"ב. אין ספק שישראל זכתה לאספקת נשק בכמויות ובסוגים אשר קרוב לוודאי לא הייתה מסוגלת בלעדיהם ויש גם להניח שעצם הידיעה על קיום קשרים הדוקים בין ישראל לבין ארה"ב, מנעה התנכלויות נוספות. מאידך, המחיר הפוליטי שישראל שילמה ומשלמת על כך הוא כה גבוה ומעמיד בפני ישראל קשיים מקשיים שונים. מה שהערבים ומדינות רבות אחרות רצו לעשות לישראל בתום מלחמת ששת הימים, כלומר להחזירה לגבולות הקו הירוק, נעשה בעצם בהדרגה במידה רבה על ידי ארה"ב. מצד אחד יש יחסים צבאיים וקשרי מודיעין חשובים והדוקים, ומצד שני יש מאבק פוליטי שנוגע לשורשי קיומה של ישראל. אין זה יוצא דופן שמעצמות משפיעות על מדינות שהן הפטרונות שלהן, אך פער כזה כפי שקיים בין שיתוף פעולה צבאי הדוק בין ארה"ב לישראל ומאבק דיפלומטי ישראלי בתחום גבולותיה, בעוצמה כה גדולה – אינו רגיל. אין זה מקרה שבארה"ב מדברים על "יחסים מיוחדים" (Special relations). לסיכום, לאור הנתונים שהובאו לעיל ניתן לבדוק את יחסה של ארה"ב אל ישראל בתחומים השונים.

(1) מניעת מלחמות:

- יש יסוד להניח שארה"ב הייתה יכולה, אילו רצתה, למנוע לפחות חלק מן המלחמות:
- אילו הכירה בישראל לפני הכרזתה ולא הטילה עליה אמברגו, אילו הייתה מודיעה למדינות ערב שלא תסבול מלחמה נגד ישראל, אילו הייתה מנסה לערב את האו"ם – סביר להניח שהערבים לא היו פולשים ושמלחמת העצמאות הייתה נחסכת.
- הימנעות מההכרזה התלת-מדינית בשנת 1949 ייתכן שהייתה מביאה לחתימת חווי שלום.
- אילו הייתה עמדה אמריקאית נחושה נגד סגירת מיצרי טירן בשנת 1967, כפי שהבטיחה בשנת 1956, סביר להניח שמלחמת ששת הימים הייתה נמנעת.
- הימנעות ממכירת נשק לישראל במלחמת העצמאות, סילוקה של ישראל מסיני לאחר מבצע סיני, עיכוב משלוח נשק במלחמת יום הכיפורים – ללא ספק עודדו את התוקפנות הערבית.
- תשלום פיצויים של מיליוני דולרים לארה"ב על הפגיעה באנייה "ליברטי", היה בלתי-מוצדק בהתחשב בכך שהאנייה נמצאה במקום שהוזהרה לא להימצא בו.

נתנה לרעותה, אך אם נערוך חשבון דולרי פשוט, נמצא שהפער אינו כה גדול, כאשר ברור שמבחינת המשמעות, הרי הנשק שקיבלה ישראל מארה"ב היה משמעותי הרבה יותר בשבילה, מאשר לארה"ב הנשק שנתנה לה ישראל.

תמיכה פוליטית

בוועידות בינלאומיות, באו"ם ובמפגשים מסוג אחר, הייתה עמדתה של ארה"ב לעיתים קרובות מאד מנוגדת לדעתה ועמדתה של ישראל. היה בכך ביזוי נוסף על הנזק המעשי – בעל הברית, היחיד, של ישראל מתנגד לעמדתה ודורש ממנה דברים המזיקים לה בעליל. יתר על כן, ארה"ב לא היססה אף פעם להשתמש בישראל להשגת יתרונות, כמו למשל ניצחון במלחמה, ואחר כך ניצלה מצבים אלה לטובתה היא ולא לטובת ישראל. לעיתים קרובות ולא פעם גם בנושאים קריטיים מבחינתה של ישראל, התעלמו האמריקאים מהבטחות שנתנו לישראל והעמידו אותה במצב קשה. תרחישים מעין אלה חזרו על עצמם לאורך שנים וגרמו לישראל נזק לא קטן.

היכולת של ראש ממשלה מכהן לעמוד מול הדרישות האמריקאיות תלויה בגורמים שונים: הפופולריות שלו, מעמדו בכנסת, מי הם שותפיו הקואליציוניים, האם הוא מסוגל להפעיל את תומכי ישראל בארה"ב, כגון אייפאק או הנוצרים הפונדמנטליסטים. לדוגמה, ראש הממשלה שמיר לא רצה בשום אופן ללכת לוועדת מדריד שארגן מזכיר המדינה גיימס בייקר. בתגובה לכך, עיכבה ארה"ב את הערבויות בסכום של 10 מיליארד דולר שישראל עמדה לקבל עד שלבסוף לא הייתה לשמיר ברירה והוא נאלץ ללכת למדריד. מקרה שונה היה בין הנשיא קרטל למי שכיהן בזמנו כשגריר ישראל, יצחק רבין. קרטל דיבר

על מדינה פלשתינית ורבין אמר, "לא!", התוצאה הייתה שהעניין השתק בשלב ההוא. קצרה היריעה מלהכיל מקרים בהם כל אחד מהצדדים עשה דברים מאחורי גבו של השני, אף זה לא תרם לאחדות השקפות בין המדינות. הצרה היא שישראל לא גיבשה עמדת מינימום מקובלת על כל המפלגות. כתוצאה מכך משתנה עמדת ישראל עם חילופי ממשלות, דבר שקורה בממוצע כל 1.6 שנים.

בעיית "היחסים המיוחדים" מחייבת דיון נוסף. מצב בו, שותף אחד ליחסים אלה הוא מעצמת על גדולה וחזקה והשני זעיר מבחינת גודלו הפיזי, קובע מראש, שלארה"ב יהיו מעמד ותוקף חזקים בהרבה בברית השותפות מאשר לישראל. ואולם, חלו שינויים רבים מהימים שגנרל מרשל ראה בעיני רוחו את הערבים יורדים מן ההרים ומחסלים את הישראלים. ראשית, הניסיונות המרובים והיקרים לרכוש לארה"ב בעלי ברית ערביים, התבררו כניסיונות נפל. שנית, ישראל בניצחונותיה הצבאיים חיזקה מאד את מעמדה הירוד של ארה"ב באזור. שלישית, ישראל הפכה למעצמת אמל"ח בהיקף החורג בהרבה מהצפוי על-פי גודלה, מה עוד שאמל"ח זה בחלקו משמש את הצבא האמריקאי. ולבסוף, לפי דיווחים מחו"ל, ישראל היא גם מעצמה גרעינית. מכאן שמעמדה בברית "המיוחדת" עם ארה"ב השתנה ומשתנה. ההיגיון מחייב שארה"ב תבין שהיא לא תפסיד אם לא תתייחס אך ורק ליתרונות שהיא מפיקה מברית זו, בהתאם למשוואה המתקבלת מהתייחסות האמריקאים היום. מאידך גיסא, בניסיון להשכין שלום וגבולות קבע בין ישראל לערביי הארץ, ארה"ב איננה בבחינת בעל ברית של אחד הצדדים, אלא גם ובעיקר, בבחינת מתווך שלעיתים קרובות מאד תומך בעמדה מנוגדת לעמדת ישראל. זהו עוד אחד ממאפייניה של מערכת "היחסים המיוחדים" בין וושינגטון לירושלים. ■

"מאשימים אותי באנטישמיות. אבל אילו העדפתי את שש מאות אלף היהודים בפלשתינה על פני שבעים מיליון הערבים במזרח התיכון, הייתי בוגד באינטרס של בריטניה".

ארנסט בוויין